

+ Pomhaj Bóh

Časopis ewangelskich Serbow

Budyšin, januar 1990

1. čisło · ISSN 0032-4132 · Lětnik 40

Bože slovo za nas

Njeh smy žiwi abo njeh wumrějemy, smy wšak Knjezowi Rom. 14,8

Lěto Knjeza 1990 je so započalo. Hač drje mój, ty a ja, jeho kónc dočakamoj? Ja sym sebi runje tak wěsty kaž japoštoł Pawoł, zo ani smjerc ani žiwjenje mje njemóže džělic wot Božeje lubosće, kotraž je so nam zjewiła w Jězusu Chrystusu, našim Knjezu.

Z wulkimi nadziejemi kročimy do noweho lěta. Přeměnenja w našej republice so přihotuja. Tole rozpominanje pisam započatk nowembra 1989. Za dwaj měsacaj móža wšě dobre mysle a wotpohlady wot swětnych mócnarjow być začisnjene. W swětowych stawiznach njeńdže bohužel hustodosć po rozumje, ale čert ma wulku mór. Njezabudźmy, zo je so nowe ludowe hibanje započalo z modlitwami, w Pólskej w katolskich cyrkwach a pola nas w Lipsku w ewangelskich Božich domach. Budźmy wobstajni w modlitwje, zo njeby čert nad nami mór dóstał, ale zo bychmy w přichodže so jasnišo, pobožnišo so wuznawali jako Boži wuzwoleny lud nic jenož ze słowom, ale z cyłym swojim zadźerženjom. Wy sće swětlo swěta, nas naš Zbóžnik napomina. My mamy dosć wot rewolucionarného ducha, kotryž je nas a naše džěci wučil hidy poňny klasowy bój. My smy Knjezowi! Jako Jězusi wučomnicy njejsmy mudriši hač swětnje zmysleni, ale my mamy w dowěrje do Boha wjetšu wutrobu. My wěmy, zo so zmylki stawaja w małym swojbnym žiwjenju a w politice. Tuž smy sčerpilwi a smilni, poňni kritiki, ale tež z nutrym žadanjom za lepšim pućom pytać. My, kotřiž smy Knjezowi, wěrime, zo nas Jězusi w swojej lubosći wučil puć žiwjenja.

Što přinješe nam Serbam lěto 1990? Něštožkuli, štož je so nam po 1945 poradziło, nochcemy spuścić. Nas rudzi, zo je naša ličba runje w poslednich lětdžesatkach tak spěšnje woteběrała. Budźmy pak džakowni a tež mały kusk hórđi, zo so Bože slowo hač do džensnišeho připowěda w našej lubej, rjanej serbskej rěči.

W lěće 1843 pisaše Handrij Zejler w němskej tydženskej nowinje „Der Erzähler an der Spree“ w swojim zajimawym a wažnym nastawku wo tehdyšich nowych prócowanjach wo zdźerženje serbskeje narodnosće mjez druhim: „By-li Napoleon 1812 a 1813 nad Ruskej dobył, by džensa (1843) cyle wěsće třecina Němcow francosce rěčała. Rozhladujmy so po swěće, kak spěšnje druge narodne mjeńšiny, haj cyłe ludy so zhubja. Kak by Handrij Zejler zbóžnje so radował, hdy by wědzał, zo jeho krasne, pobožne spěwy oratorija „Nalěčo“ hišće džensa Serbow wutroby zahorja! To je dziw před moji m a j

wočomaj. Kak bě to móžno? Dokelž chcychu Serbja Knjezowy lud być. Dokelž su serbscy swětni předarjo Boži zbóžny ewangelij a Boži swjaty, njepowalny zakon na serbskich kemšach připowědali. Dokelž su Serbja ze serbskimi kěrlušemi Boha Knjeza chwalili a so k njemu ze serbskimi modlitwami wuznawali. Budźemy my Serbja zaso nutrnišo Knjezowy pobožny lud?

Njeh so swětni mócnarjo tak abo hinak rozsudza, do zahrody Edena nam wrota njewotewrja. My budźemy dale w poče swójeho wobliča swój wšědny chléb jěsć. Snano budže so lud zjebany a rozněwany žedzić za „Egyptowskimi mjasowymi horncami“. Njeh su tež přichodne lěta pućowanje přez pućinu, my wěrime „Bóh je z nami, wjedže nas“.

My smy Knjezowi! Wšehomócný Bóh je njebo a zemju stworił a tež čłowjeka, je jemu dał čělo a dušu, woči, wušy a wšitke stawy — žonu a džěci. Kajki to hrěch, hdyž čłowjek swoje strowe stawy skazy z alkoholom, nikotinom a z přebohatej jědžu, hdyž wopuści žonu a džěci njehladajo na 6. kaznju. My smy Knjezowi tu na zemi a jónu we wěčnosti.

Japoštoł Pawoł je křesćanam w Korinće pisał: Wy sće droho wukupjeni. Njebudźće wotročcy čłowjekow. Wot lěta 1933 njejsmy wjace spominali na stare, mudre, pobožne serbske slowo:

Boha měj za Knjeza,
nic pak knjeza za Boha.

Klětka Michalskeje cyrkwyje w Budyšinje
Foto: Wirth

Cyle wěsće smy džěl Božeje stwórbje. My čłowjekoko pak smy wjace hač woblik na třěše abo krasna lilija w zahrodce. Bóh nam njeje jenož wutrobu dał, kotraž w nocy a wodnjo pukoce, ale tež njeměrnú dušu, kotraž hakle swój měr namaka w Boze swojim Knjezu. Jězusi z Nacareta je ze swojim ponižnym žiwjenjom, ze swojim dobroćiwym přédowanjom, ze swojim čerpjenjom a wumrěćom na křižu a ze swojim zrowastanjenjom Knjezowe stado na zemi hromadził. My drje wostanjemy dale na tutym swěće, ale znajemy wjacé hač jenož zemské wjesela a starosće. WÓN je nas wučil so modlić: Přinđz k nam twoje kralestwo.

Hdže je na zemi Bože kralestwo? Nichtó njemóže po wědomostnych zasadach prajić: Hlej, tu wono je! A tola směmy wroćo hladajo druhdy prajić, zo je so tu abo tam cyrkej wopokazala jako Boži lud. Swět trjeba Swjateho Duča měra, dobroćiwosće, smilnosće, wodawanja, woporniwošće. Swět trjeba cyrkej, zhromadiznu swjatyč, tule wulku abo snano tež mału ličbu tych, kotřiž chcedža z cylej dušu być Knjezowi w žiwjenju a w smjercí.

Gerhard Wirth

Wutrobny džak

wšitkim, kiž su w zańdženym léće za ewangelske serbstwo skutkowali. Mnozy su lóni sobu džělali na našim časopisu abo we wobluke našich zarjadowanow. Mnozy su z darami abo na hinaše wašnje naše džělo podpěrowali. Wšitkim wupraju za wšu prócu nanajwutrebniši džak. Zaplać Wam Bóh Wašu lubosć.

S. Albert

Ewangelske serbstwo w léće 1989

Njemóžu na tutym městnje wězo wšo naspomnić, štož je so w zašłym léće mjez ewangelskimi Serbami stało, ale chcu znajmjeńša na někotre zarjadowanja spomnić, kotraž so mi wosebje wažne zdachu.

Wjeršk w serbskim ewangelskim žiwjenju je zawěsće přeco naš cyrkwinski džěn. Lětsa swjećachmy jón hižo 43. raz. Zetkachmy so 17. a 18. junija w Rakcach. I. sekretar Domowiny, Jurij Grós, běše na sobotniše zarjadowanje přišoł, zo by z nami wo „Nowym w poměrje mjez Domowinu a cyrkwu“ přemyslował. Njedzelu přédowaše předsyda cyrkwinskeho dnja, bratr Malink, wo temje dnja: „Worajće nowu rolu!“ Wšitcy, kiž su so wobdžělili, so zawěsće hišće derje na to dopominaja.

Wěste wjerški su za serbske wosady w Zhorjelskej cyrkwi tež serbske wosadne popołdnja. Loni mějachmy tajke zarjadowanja w Slepom, we Lazu a w Židzinom. Započachmy přeco z Božej službu a po tym so přizamkny bjesada z kofejpicóm. Wězo při tym tež naše stare ludowe spěwy spěwachmy. Mi so zda, zo je runje tute spěwanje so wšitkim lubiło. Pomhaj Bóh je wo tutech wosadnych popołdnjach rozprawjał.

Tróšku hinak su naše wosadne popołdnja w Drježdžanach. Zetkachmy so w léce 1989 štyri razy. Na tutech zeńdženjach so tež Serbja katolskeho wuznača wobdźělichu. Jónu bě samo katolski farar Hrjehor z Radworja přišoł, zo by nam Bože słowo wukładował. Při kofejpicu rěčachmy husto wo serbskim žiwjenju w Drježdžanach do zakaza serbskich towarstwow přez nacijow.

Nimo tajkich wosadnych popołdnjow we Wojerowskej wokolinje a w Drježdžanach mamy kóždy léto we februaru naš kublanski dzeń w Budyšinje na Hornčerskej. Po Božej službje, kotruž měješe loni farar Feustel, je kóždy léto tež rozprawa serbskeje superintendentury, a wšelake přednoški so poskića. Loni zaběrachmy so ze swědkami wěry. Móžno, zo dyrbymy wo tym přemyslować, hač je termin tutoho kublanskeho dnja přijomny. Létsa pak chcemy jón po zwučenyj wašnju wotměć.

Zabyć tež nochcu, naše serbske wosadne wječorki na Michałskej farje naspomnić. Na tutech zarjadowanjach mamy zwjetša hosći. Loni porěča k nam knjěz Arnošt Kowar wo serbskich wupućowarjach do zamórskich krajow, a katolski farar dr. Kilank přemyslowaše z nami wo možnosćach zhromadneho dźěła mjez katolskimi a ewangelskimi Serbami.

Kónc oktobra léta 1988 mějachmy přěnjnu možnosć, w serbskim wusylanju rozhlósa krótku nutrnosć wozjewić. Wot tutoho časa so kóždu štwórtu njedzelu ewangelske nutrnosće wusylaja. W druhej poloency léta 1989 je tež možno było, na někotrych cyrkwinskih swjedženjach, kotraž njejsu statne swjate dny, słowo k dnjej přez serbski rozhłós wozjewić; tak na př. 29. septembra (swjedźeň Michała a wšitkich jandželow) a 31. oktobra (reformaciski swjedźeň). Zhromadne dźěło z rozhłósom bě bjez kóždeho problema.

Nětko pak je najwjetši čas, zo tež serbske Bože služby naspomnu. Wězo je to zwjetša mała horstka, kotraž so wobdźěli – a tola njebych tutu možnosć, Bože słowo w maćernej rěči slyšeć a přez modlitwu a spěwy w serbskej rěči na to wotmołwić, parować chcył. Chcemy tak dolho, kaž je možno, so wo to postarać, zo by Bože słowo

w prawje wjele cyrkwjach so w serbskej rěči připowědało. Naspomnić pak hišće chcú, zo mamy w Michałskej cyrkwi wot awgusta sem tež serbske Bože služby za dźeći.

Wjele by so hišće dodać dyrbjało, kaž na příklad serbski bus. Ale wo tym smy hižo w našim časopisu čitali. Wo druhich wěcach njemóžu hišće rozprawjeć, kaž na příklad wo spominanju na Jana Michała Budarja w Budestecach. To zaleži tež sobu na tym, zo trjeba naš Pomhaj Bóh nastawki hižo jara zahe. Za tute januarske wudaće maja wšitke manuskripty nanajpozdžišo hižo 4. 12. 1989 w čišćrni być. Ale do toho maja so wšitke nastawki hišće wotpisać a lektorej Domowinskeho nakładnistwa předpołožić. Na tutech zažnych terminach tež zaleži, zo naš časopis aktualniši njeje.

Chcu z tym swoje rozpominanje skónčić. Wjele je so loni stało, za čož móžemy so Bohu dźakować, přetož wěmy, zo tež za tym Bóh steji. Hrono léta 1989, kotraž rěkaše: „Bóh njeje dalko wot kóždeho z nas“, nas na to dopomni. Wěm pak tež, zo móže so w našim dźěle za ewangelske serbstwo hišće něštožkuli polěpsić. Jeli maće k tomu mysle, potom mi je napisajće. Sym za kóždy po kiw dźakowny.

Waš S. Albert

Za naše dźeći

Stó to wě?

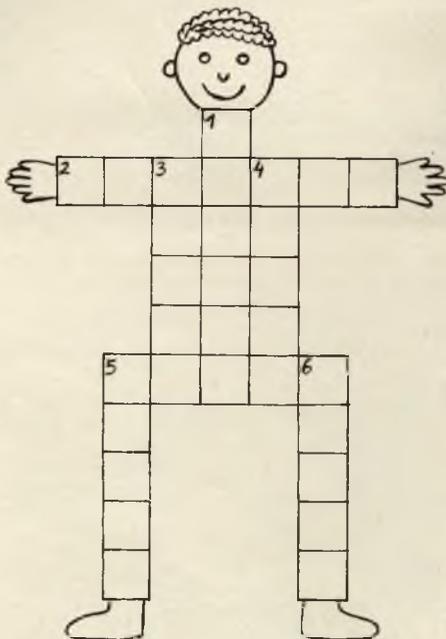
Předstajić chcú wam džensa małego přecela, serbskeho pismikoweho mužika. Njeje to přecelny a wjesoly kadlička? Jeho mjeno pak wam njepreradžu. Te zhoniće, hdyž sće za wšitko serbske wuzary zapisali:

- dele: 1) Kaiser
3) kleines Ei
4) Klee
5) Kater
6) Ampel
prěki: 2) Fest

Mały přecel ma swoje mjeno napisane na cholowach. Napišće je na kartku a pošćelće ju na:

G. Mahling
č. 68
Gröditz/Hrodzišćo
8601

Dobycerjej kiwa rjane myto.

Serbowki na puću k delnjoserbskim kemšam

Mysle po kemšach w delnjoserbskej rěči w Slepom

„My pšosomy Boga, aby nam zdžaržał naše ředne jsy, aby won njepšiwdał, až něchten se pšepšimjejo na nich, ale aby woni wostali, což su doněnta byli: naša droga domownja.“

Tole su słowa z předowanja k fararja Herberta Nowaka na kemšach w delnjoserbskej rěči njedzelu, dnja 15. oktobra 1989, dopołdnja w Slepom.

110 kemšerjow bě přeprošenje sćeho- wało, 17 kemšerkow w serbskej drasće Slepjanskeje wosady naličichmy mjez nimi. Wosada čerpi. Hižo slipotaja hospodarsky planowarjo tež za wuhłom spody Slepjanskich wjeskow. (Njeběchu da woni hakle před někotrymi lětami

bliske stare serbske sydlišćo Čelno mje- njebóle „mylnje“ zničili, dokelž tam wuhla njeběše?)

A hdyž je mjeztym pod čišćom ludo- weje wole wotstupjeny ministerski prezident Willi Stoph w jednym z jeho poslednich zarjadniskich skutkow k druhemu razej wotpokazał, zachować Slepjanske wjeski před bunicowej jamu, nas to jara rudži. A nas tež boli, zo serbske nowiny wo boju horstki swě- rnych Serbow, kotřiž chcedža swoje wje- ski před njenasytnymi bagrami wucho- wać, mjelča. Tuž je jeno hišće mož- no, tróšt namakać w zhromadneje modlitwje „Božo, zdžerž nam naše rjane wsy“.

A hlej, njeje WÓN nam nětko znamjo dał? Swarna ličba tych, kotřiž njejsu chcyli hižo léta dołho wjace na hłós ludu poskać, je ze zastojnstwow wu-

hnał. A mjez tutymi tež toho, kotremuž je lužiske wuhlo wažniše dyžli lužiska stwórbja, dyžli dalje wostbaće serbskeho ludu.

Cyće tele hibanje džensnišich dnjow a tyždenjow je so zahajiło z modlit- wami k Bohu w Lipsčanskich cyrk- wjach. Tuž prošmy dale Knjeza, zo by nam zdžeržał naše serbske wjeski. My mamy zaso nadžiju. WÓN je mjez na- mi, nas njespušći. A njezměje-li tež nowe knježerstwo wolu ludu zaňč, drje pónđže puć svojich předchadnikow. Ně, štož smy zdžědžili wot svojich serbskich wótcow, nima so woprować zło- temu čelecu.

Ale další starost jěwješe so w słowach nazhoniteho delnjoserbskeho předarja. Wón skedźbni na serbske přisłowo: „Chwal niži a wostań doma!“ — Dokelž dźe někotryžkuli zabudže w cuzbje na swój wótny dom, a štó z tych mjeztym dźesaćtyśacow wukorjenjonych, předewšěm młodych ludźi so snadź hdy zaso domoj wróći, powoptawši hórki czyzy chlěb? „Doma, doma rědnje jo; mě tam wšykno zwjaseliwo; tam mam lube psijašele; maś a drugih wjele,

kenž mě raži witaju, gaž k nim stupim do dworu“ — dopominaše f. Nowak kemšerjow na słowa serbskeho spěwa, kiž je lud jako swój ludowy přiwzał. A wón namaka z tym kluč do wutrobow přisluhacych. Namaka jón z lochkosću, kajkuž jenož duchowny, kiž je čłowjek sam z ludu, wobkneži. Z lochkosću, kajkuž ju předolho parowachmy a snadź přeco hišće parujemy ze stron so ludu zdalowacych funkcionarow swětného žiwjenja. Tuž, njebychmy snadź radšo

tajkim słowam z ludu poskali tež w narodnym žiwjenju? Njeby serbski duchowny tež zaso sobu na čolo teje organizacije słušał, kotraž bě sej při založenju na swoje chorhoje napisała serbstwo zdźeržeč? Tak je přjedy tola tež jónu bylo, a tak njech nětko zaso budže. Zo njeby so po dalších 40 lětach doskónčny končny dyk serbstwa do našich stawiznow zapisał. A zo bych tu tež wjeski Slepjanskeje wosady za 40 lět hišće byli. ***

Jan Pawoł Křižan - 3 mojego žiwjenja

(12) Křižanec hólcu pućuja

Běchmy w Sćijecach jara zlutniwi, tohodla sej lědma něhdže wulečachmy. Jedyn šulski swjedžen pak smy tola swjećili, a to na swjedźenskej luce w Dobruši. Pobyli smy tež na někotrych pućowanjach.

Běše to njedzela Quasimodogeniti 1865, hdyž z bratrom Pawołom a z našej srěncu do Zemichowa dźech. Hdyž na Nowobohańsku hórku dońdžechmy, wuhladach přede sobu mjez rjadomaj štomow při dróze Hodzijsku cyrkwinsku wěžu. Tehdy njewědžach, zo změju runje w tutěj cyrkwi hłowne dźělo swójeho žiwjenja wukonjeć.

K swjatkam 1870 podachmy so třo bratřa, Wilhelm, Korla a ja, na pućowanje do Sakskeje Swicy. Nan wupaći nam na blido štyri slěborne hriwny a hišće dalšu připołožil. Nětko so porjadnje nasnědachmy, w zachmy hišće tykanc sobu a rano w sedmich nastajichmy so pěši na puć do zapadneho směra. W Brězyncce zetkachmy mulerskeho wučomnika, kotryž bě před lětom na našim nowotwarje dźelał, rjědžeše sej před durjemi maleho domčka škornje, zo móhl kemši hić. Wobžarowachmy jeho, ale zdobom jemu zawidžach, zo nima na swjatym dnju tajke napinanje před sobu, kaž my je mějachmy. Pola Naundorfa naš puć stupaše. Tu so mi kij zlama, a mějach nětk cyły puć bjez kija před sobu. W Berthelsdorfje zetkachmy ducy wote mšě něhdyšeho našeho wotročka, bratra Huscanskeho kantora Ludwiga. „Skerje bych so ja džensa smjercě nadzał hać was“, wón wuwoła. Na to běžachmy na Nowe Město, Hohnstein, Polenztal, Brand do Königsteina. Po puću kupichmy sej něšto butrowych pomazkow a twaróžk. W Königsteinje kupichmy sej za hriwnu kartku a přenocowachmy z mnohimi Berlinskimi wulětnikarjemi na słomje. Za rańšu šalku kofeja mějachmy 15 pjenježkow plaćić. Kedźbliwi běchmy so do toho za tym wobhonili. To zdaše so nam skerje wjercham hać nam přiměrjena plaćizna być. Tak podachmy so k brjohej Łobja a w domčku rybarja kupichmy sej něšto mlaka. Tykanc hišće mějachmy. Nětko stupachmy horje k twjerdziznje. Hać do jednaćich sej ju dokładnje wobhladachmy. Jako běchmy zaso deleka, wuradźowachmy. Wilhelm chcyše rady hišće z parnikom jěć, mój tamnaj pak wotradžachmoj. Wobzamknychmy, zo nimo Liliensteina po nimale samsnym puću, po kotrymž běchmy přišli, domoj pućujemy. Na druhim swjatym dnju wječor w dźesaćich so z hišće tojšto pjenjezami w zaku do staršiskeho doma wróćichmy. Přichodny džen ležachmy wjele w trawje na zahrodze.

Tuťon dobry wotběh nas k nowym skutkam pohonješe. Přeni džen jutrow wobzamknychmy, Korla, Pawoł a ja,

sej křižerjow w Klóštrje wobhladać. W zachmy sej tykanc a něšto kořbasy sobu a hižo běchmy po puću. Dońdžechmy runje, hdyž křižerjo do klóštra zachahnychu. Z toho časa hižo ženje wjace křižerjow widzał njejsym. Što nětko dale? Tak dźechmy w připołdneje hodzinje do Kamjenca a kupichmy sej tam we „Hwězdze“ kóždy škleńcu piwa za sydom pjenježkow. Tež tu sej njemyslach, zo budu jónu w Kamjencu přistajeny. Na dompuću založichmy do Lejnjankeje korčmy, skazachmy sej zaso kóždy škleńcu piwa a zaplaćichmy. Korčmar pak někak spodziwnje zboka na nas hladaše, a skónčnje so wukopa, zo bě wón naš wujk Korla Křižan z Přišec. Wón běše sej korčmu kupil, a my jako gymnaziasca njeběchmy ničo w tym zhonili. Cyłe dnjowe pućowanje běše nas 40 pjenježkow plaćilo. A tych 21 pjenježkow, kiž smy w Lejnje přećinili, mamy tam džensa hišće dobre.

W samsnym léce 1871 smój, Korla a ja, zhromadnje z tamnymi šulerjemi za přozdinske pućowanje lutowałoj. Jedneho dnja rano potom z Budyšina do Blótow woteńdžechmy, mój bratr, ja, Pachaly a Schöna. Pěši pućowachmy na Rakecy do Wojerec. Tu mějachmy zbožo, zo nas na rěblowanym wozu do Grodka sobu w zachu, a wječor dońdžechmy do Choćebuzy a přenocowachmy na synje w „Holbju“. Dale dźeše na Wětošow do Bórkow. Na čolmje jědžechmy do Lubnja, pozdžišo wopytachmy hišće Mužakowski park, wobhladachmy sej Swjaty row w Zhorjelcu, zalěžechmy na Landeskrone, jědžechmy do Lubija a wottam běžachmy do Sćijec. Na tutěj jězbje přirunowaštaj jónu wječor mój bratr a čolmar z pomocu biblijě hornjoserbsku a delnjoserbsku rěč.

Jako šuler wyšeje sekundy podach so z wjacorymi přećelemi w lětnich přozdininach na jězbu do Krkonošow. Hać do Ochranowa jědžechmy, wottam běžachmy přez Neustadt, hdžež přenocowachmy, a Flinsberg na Hochstein a wottam přez Szklarsku Porębu na chibjet a na Sněžku. Na tutym pućowanju mějach swój plaš sobu, kotryž na pasu nošach a w kotrymž běchu moja nócna košla a drje hišće tamne wěcy. To bě přijomne a lochke, hdyž pak so dešćowaše, mějach tola lubu nuzu, hdže z nócnej košlu. Sym cyły tydžen po puću był a přetřebał sym šěsć toleri. Nadpadnyła je mi tehdy wulka ličba awstriskich mužů z dudlawu. Ručež běchmy na awstriskej zemi, započa něhdže při puću muž na dudlawje hrać a prošeše wo jałmožnu. Běchu to wójnscy zbrašeni, a Awstriska tutych mužů z tym mytowawaše, zo spožči jim dowolnosť, na tute wašnje po prošnju chodźić a so zežiwjeć. Woprawdže kralowski džak za tutych njebojaznych mužů.

Jako student sym w swóych přenich

swjatkových přozdininach z Pöschelom, Obigauom a Riedelom po Durinskej pućował. Dale sym w měrcu 1878 z Muku w pruskich Hornjoserbach po puću byl: Čorny Cholmc, Wojerecy, Slep, Myslecy atd. Muka je tam serbske ludowe spěwy hromadził. přeř. T. M.

Před sto lětami zemřel K. B. Pful

Křesćan Bohuwěr Pful, kotryž je so 28. 3. 1825 w Přišecach, wjesce na južnej kromje Budyšina, narodził a na kotrehož stote posmjertny w tutych dnjach — dokładnje běchu wone 21. 12. — spominamy, je wjetšinje Serbow předewšěm znaty jako awtor přenjeho wulkeho serbskeho słownika, t. mj. „Pfuloweho“ słownika. Tuťon wuplód jeho narodneje dźělawasće zasłuži sej z prawom najwjetše připoznać. Kóždy wulki słownik je nimoměry sprócnje a jara dołhodobne dźělo, čim bóle, hdyž je to přeni tajkeho wobšěrneho razu za jednu rěč kaž „Lužiski serbski słownik“ z léta 1866.

Pfulěj předewšěm wo to dźeše, zapřijeć nimo namrěteho słowného wobstatka serbsčiny cyłe te słownistwo, kotrež bě za jeho čas nowe. Nowe tohodla, dokelž bě hakle nastalo ze sylnym rozwićom serbskeho narodneho žiwjenja po léce 1840, w času tak mjenowaného serbskeho wzrodženja. Zo by zapřijał tute słownistwo, dyrbyeše słownikar je najpřjedy zhromadzić přez wupisowanje z nowin a knihow; serbskeje literatury tehdy hižo chětro wjele wuchadžeše. Wyše toho chcyše Pful ze swójim słownikom dale rozšěrić słowosklad spisowneje rěče, t. r. za wopřijeća, za kotrež hišće serbske pomjenowanja njeeksistowachu, tajke wutworić. Pfulowy słownik měješe potajkim naročny nadawk, kotryž hodžeše so jenož spjelnić w jara dołhotrajnym dźele a z pomocu druhich. Je tuž cyłe normalne, zo je awtor na nim dźelał na wšě dwaceći lět, zo su jeho podpěrali Michał Hórnik, Handrij Zejler a družo a zo je so za Pfula, bjeztoho zo by to chcył, ze zaběranja ze słownikom wuwilo žiwjenske dźělo. Chorosć njeje jemu po skónčenju słownika hižo skoro zmóžniła duchownu dźělawasć.

Křesćan Bohuwěr Pful je tež byl spisowacel a basnik. Z tuťoho pola jeho skutkowanja chcu mjenować jenož pola Serbow najwobľubowaniši wuplód, kotryž kóždy znaje. Hižo jako student je Pful nawróćejo so z Lipska do lužiskeje domizny, napisał tekst spěwa „Hory módre“. Serbja su z tym, zo su jón nimale sćinili k ludowemu spěweju, basnikkej njewědomje duchowny pomnik stajili. H. J.

Serbski cyrkwinski džen 1990
17. 6. 1990 w Malešecach

Šewcowy hólć – pozdžišo farar a wučenc

Před dwaceći abo třiceći lětami pólslach redaktorej Pomhaj Bóh mały přinošk wo zaslužbnym serbskim prócowarju zańdženemu lětstotka. Wotmołwa z Budyšina běše, zo drje so moje linki derje čitaja, ale wotebërarjo PB chcedza něšto zhonić wo tym, štož so **nětko** w Serbach stawa. „Napisaj nam něšto wo džensnišim žiwjenju Delnich Serbow!“ Luby džensniši redaktoro: To Tebi slubju.

Tola snadź njedyrbjeli na wuznamnych Serbow zańdženych lětstotkow jednorje zabyć. Zwotkel bjerjemy pohon do našeho džěła a hordosć na serbskosć? Stejimy w dolhej tradiciji z našeje rěču a kulturu. Wěrnó tež je, zo su naši nаноjo dyrbjeli wojuwać za wuchowanje serbstwa. Tak njenarodži so Jan Boguměr Rychtar w léće 1703 w samym Choćebozu, ale w Žandowskim předměsće. Jeho nan běše šewc, a Serbam njeběše dowolene, z tajkim čestnym rjemještom srjedź města bydlić, ale jenož za měšćanskimi wrotami. Samo so wě, zo je so tehdy na Žandowskej hasy serbsce rěčalo. Młody Rychtar drje nje-měješe trjeba, hakle pola džěda w Tšešojach serbsčinu wuknyć, kaž to jeho biografoju pisaja.

Přelistuješ-li serbski biografiski słownik, to bije do wočow, zo je w starym času wjetši džěl fararjow był pycha serbskeho luda. Tak studowaše tež Jan Boguměr Rychtar bohosłowstwo, po tym zo běše Budyski gymnazij wopytał, a služese wšelakim delnołužiskim wosadam jako farar. Naposlědk wosta w chudych Rampicach za Wódru hač do smjerće w l. 1765, dokelž njedosta w bliskosći Choćeboza mjez Serbami faru. Njeje něhdže 100 lět pozdžišo Wjerbjnanski Mato Kosyk dyrbjal wupućować do Ameriki, zo by směl Bože słowo předować?

Mudry duchowny Rychtar je w małych Rampicach dosć časa za historiske studije měl. Wón pak so tež ze serbskej ludowědu, literaturu a rěčespytom zaběraše. Samo do matematiki Serbow so zanuri! Bohužel je so wjetši džěl jeho spisow zhubił.

Smy džens hordzi na to, zo mamy na koncu tutoho lětstotka a lěttysaca w Delnjeje Łužicy (inkl. Slepó) zaso kemše w maćernej rěči. Smy pak tež hordzi na tajkich ludźi kaž na fararja, historikarja a ludowědnika Jana Boguměra Rychtarja, kiž je z wulkej pilnosću a lubosću za swój čas serbsku wěc spěchował. N.

Přispomnjenčko

„Ma cyrkej tež zamołwitosć za to, štož so džensa na swěće stawa abo nic“, tak so mje w zašłych dnjach husto prašachu. Cheu tu spytać, na to z mojeho stejšća wotmołwić.

Cyrkej nima jenož nadawk wo krasnosći njebieskeho žiwjenja rěčec. To drje je nam wšitkim jasne. Hižo na přenjeje stronje Swjateho pisma čitamy Boži nadawk za čłowjeka: „Čińće sebi zemju poddanu“ (1. Mójz, 1.28). A w druhim stawje čitamy: „Bóh Knjez staji čłowjeka do zahrody Eden, zo by ju wobdžěłał a wobarnował.“ Z tym je prajene: Čłowjek ma nadawk swět zdžeržec. Kóždy wěriwy potajkim ma to jako Boži nadawk wobhladować a so po tym mjeć. Próca křesćanow wo měr, sprawnosć a wobarnowanje stwórbju ma tu swój zakład.

W Nowym zakonju so to hišće dale wjedže, hdyž Jězus wo tym rěči, zo budže na koncu dnjow sudjenje žiwych a mrtwych, kaž to na příklad w scénju Mateja na 25. stawje čitamy. To tež rěka, zo ma wšitko, štož činimy, scéwki za wěčnosć a zo při tym tež to na swětlo přińdže, štož smy zatajeli. Abo hinak prajene: Naš přichod so džensa rozsudi.

Hdyž Bože słowo nas tak k skutkowanju napomina, potom pak to tež rěka, zo njetrjeba to, štož je hubjene a štož nam ćeže načini, tak wostać; ale zo móže so to přeměnić. Njeje prawje, ruce do klina položić a prajić: „Ja tak a tak ničo činić njemóžu.“ Wězo su našemu skutkowanju mjezy postajene. Dospólny swět bjez kóždeho hrěcha so wot nas ženje njetwari. To budže hakle w Božim kralestwje tak, a to čłowjek njetwari, ale Bóh. A tola mjenju: Móžemy tójšto činić za lěpši swět a za lěpše žiwjenje. Móžemy so za měr mjez ludami a čłowjekami zasadjeć: za wjac sprawnosće na swěće a mjez nami skutkować a so za naš wobswět, to rěka za Božu stwórbu, sobu starać. Nochcu tu hišće wjace naličić, njech je z tutyimi příklady dosć.

Při tym nochcemy na to zabyć, zo je za tute skutkowanje Jězus Chrystus naš příklad. Wón njeje to swoje pytał, ale prawo za druhich, so za zacpětych a zastorčenych starał. Runje to je potom tež nadawk cyrkwy. Tohodla je so na příklad w Budyšinje tež cyrkej wo to postarała, zo by lud swoje mjenjenje wuprajić móhl, a za to cyrkej woćiniła. Z toho časa pak, zo su statne instancy dialog přewzali, njeje posrědnistwo cyrkwy wjac trěbne.

Hdyž w hornim wotrězku pisach, zo je Jězus Chrystus naš příklad, tak dyrbjuju nětko prajić, zo to njedosaha. Wón je drje z příkladom za naše skutkowanje – ale příklad nas hišće njewumóži wot njedospołnosće tutoho swěta. Bože kralestwo, tak sym prjedy pisał. Čłowjek njetwari, ale Bóh. A Bóh nas wumóži přez čerpjenje a wumóženje Jezom Chrysta. Tute wumóženje płáči za kóždeho: za mnje a za mojih přiwuznych, přecelow, znatych, susodow a sobudželačerjow – haj samo za mojih njeprěcelow a za cyły swět. Tute wumóženje njedóstanje ničo awtomatise, ale tón, kiž to přiwa wěnje a so w žiwjenju po tym ma. Boža lubosć, kotraž so w Chrystusu pokazuje, jeho do skutka čeri, tak zo so praša: Što chceš, Božo, zo bych činił? A Bóh jemu potom nadawki pokaza, wo kotrychž sym na započatku přispomnjenčka pisał. Tak ma Chrystusowa wosada tola zamołwitosć za to, štož so na swěće stawa. Tutón jejny nadawk ma wot Boha. To měni Waš S. Albert

Naše nowiny a časopisy před 100 lětami

Z Kinajchta: Njezwučeny kwas je so w lěsu blisko našeje wsy swjate dny swjećil. Jedyn młody Cygan so z młodej cyganskeje holcu wěrować daše. Hosćo, něhdže 50 wosobow, běchu při tym wjesele žiwi; wot jednoho Wojerowskeho restawratěra woni přez 100 blešow wina a 40 blešow selterskeje wody kupichu a tež zaplačichu. Dokelž Cyganjo wobylderstwo we Wojerowskej wokolnosći z prošerstwom a wěšćenjom wobčězowachu, jich policija nuzowaše, bórže dale čahnyć.

Serbske Nowiny, 4. jan. 1890

Z Łužicy. W tutech dnjach je so telefon abo dalokorěčnik za saksku a prusku Łužicu dokonjał a rěčenje z nim je nětko po cyłej Łužicy móžno. Štož so při tutej wěcy wobdžěli, ma lětnje 200 hriwnow płáćić; za to móže kóždy čas ze swojeho doma po cyłej Łužicy (potajkim tež do Choćeboza a druhe delnołužiske města a wsy) k tym rěčec, kotřiž su k telefonaj přizamknjeni. Wobžaruje so jenož, zo rěčenje do njełužiskich městow, kotraž je tež móžno, na příklad do Draždžan, Lipska a do Barlina, kóždy króć 1 hr płáćić, tola je nadžija, zo so scasom rěčenje z telefonom w cyłym němskim kejšorstwje bjez tuteje wurjadneje płáćizny dowoli. Jedna rozmołwa njesmě dlěje hač 5 mještinow trać.

Serbske Nowiny, 11. jan. 1890

Přeprašujemy

6. 1. – Třoch kralow

9.00 hodž. kemše w Bukecach (G. Lazar)

7. 1. – 1. njedžela po Třoch kralach

10.00 hodž. kemše w Budyšinje na Michalskej (Albert), w samsnym času Boža služba za džěci

11.25 hodž. nutrnosć w rozhłosu

14.00 hodž. kemše w Budestecach (Albert)

13. 1. – sobota

14.00 hodž. wosadne popołdnjo w Ma-lešecach

14. 1. – 2. njedžela po Třoch kralach

10.00 hodž. kemše w Hrodzišću (Malink)

10.00 hodž. kemše w Husce (Wirth)

21. 1. – 3. njedžela po Třoch kralach

8.30 hodž. kemše w Minakale (Feustel)

8.30 hodž. kemše z Božim wotkazanjom w Poršicach (Malink)

11.25 hodž. nutrnosć w rozhłosu

28. 1. – 4. njedžela po Třoch kralach

8.30 hodž. kemše w Njeswaćidle (Albert)

4. 2. – poslednja njedžela po Třoch kralach

10.00 hodž. kemše w Budyšinje na Michalskej (Albert), w samsnym času Boža služba za džěci

11.25 hodž. nutrnosć w rozhłosu

14.00 hodž. kemše z Božim wotkazanjom w Budestecach (Albert)

Pomhaj Bóh, časopis ewangelskich Serbow. Rjadowuje Konwent serbskich ewangelskich duchownych. – Ludowe nakładnistwo Domowina, Budyšin, Sukelnska 27. Redaktor a skazanki: sup. Siegfried Albert, Serbski kěrchow, Budyšin. 8600, tel. 4 22 01. – Lic. č. 417 Nowinarskeho zarjada pola předsydy Ministerskeje rady NDR. – Čiść: Nowa Doba. čišćernja Domowiny w Budyšinje (III-4-9-2071 89) – Wuchadza jónkróć za měsac. Přinoški a dary na konto: Sorbische evangelische Superintendentur Bautzen. Sp. Bautzen 4962-30-110. – Index-Nummer 32921